

ประเทศไทยกับกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ

หากกล่าวถึง “กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ” หลายคนอาจไม่เคยทราบว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับอะไร ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกที่อาจไม่รู้จักกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ เนื่องจากประเทศไทยเพิ่งมีการตราพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2559 นับจากวันที่กฎหมายมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา 2 ปีเต็ม ที่ประเทศไทยได้นำกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจมาบังคับใช้ ซึ่งถือเป็นกฎหมายใหม่สำหรับประเทศไทย ดังนั้น มาทำความรู้จักกับกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจให้มากขึ้นว่ามีที่มาอย่างไร กรมพัฒนาธุรกิจการค้าเกี่ยวข้องในส่วนใดบ้าง และที่สำคัญคือ มีประโยชน์อย่างไรกับประเทศไทย

ในอดีตที่ผ่านมา ช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบธุรกิจไทยสามารถใช้ได้เพียง 2 ช่องทาง คือ จำน่าและจำนอง โดยกฎหมายให้จำนำเฉพาะสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้) เท่านั้นและต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำ ส่วนการจำนองกฎหมายกำหนดให้จำนองได้เฉพาะอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์บางประเภทเท่านั้น ด้วยข้อจำกัดทางกฎหมายข้างต้นส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ประมาณ 2.8 ล้านราย (สำนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม : ข้อมูล ณ ปี 2556) เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ยาก หรือพูดง่ายๆ ก็คือ ขอสินเชื่อกับสถาบันการเงินได้ยาก เนื่องจากปัญหาของ SMEs ไทยส่วนใหญ่ ไม่มีทรัพย์สินที่จำนองได้ตามประเภทที่กฎหมายกำหนด ขณะเดียวกันถ้าต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำ SMEs ก็ไม่สามารถนำทรัพย์สินเหล่านั้นมาประกอบธุรกิจได้ ซึ่งสร้างปัญหาในการกู้ยืมเงินและไม่มีทุนหมุนเวียนในธุรกิจ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดข้างต้นได้ถูกปลดล็อคและเปิดทางเลือกใหม่ในการเข้าถึงแหล่งทุนให้กับ SMEs ไทย เนื่องจากได้มีการตราพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ขึ้น โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจของไทยได้อาศัยหลักการมาจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ที่เรียกว่า Uniform Commercial Code Article 9 เรื่อง Secured Transaction และกฎหมายของประเทศอังกฤษ ที่เรียกว่า Floating Charge โดยปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติและบริบทของประเทศไทย โดยหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัตินี้คือ สามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นหลักประกันโดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ หมายถึง 1. กิจการ 2. สิทธิเรียกร้อง เช่น สิทธิเรียกร้องในบัญชีเงินฝาก สิทธิเรียกร้องในการเช่าอาคาร ลูกหนี้การค้า 3. สังหาริมทรัพย์ที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต 4. อสังหาริมทรัพย์ ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยตรง เช่น ธุรกิจบ้านจัดสรร ธุรกิจคอนโดมิเนียม 5. ทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และ 6. ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ทั้งนี้ การก่อให้เกิดสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ ประกอบด้วย สัญญาหลักประกันทางธุรกิจและการดำเนินการทางทะเบียน โดยสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ คือ สัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ผู้ให้หลักประกัน” จะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เอาทรัพย์สินตราไว้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ผู้รับหลักประกัน” ต้องเป็นสถาบันการเงิน หรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อเป็นการ

ประกันการชำระหนี้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้รับหลักประกัน **ความพิเศษประการหนึ่งของกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ คือ มีการบังคับหลักประกันที่รวดเร็ว** ทั้งกรณีการบังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สินและกรณีการบังคับหลักประกันที่เป็นกิจการ กล่าวคือ กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจได้วางแนวบังคับ หลักประกันเป็น 2 กรณี คือ (1) กรณีที่คู่สัญญาตกลงกันได้ หลังมีเหตุบังคับหลักประกัน ผู้ให้หลักประกันส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้ผู้รับหลักประกัน กรณีนี้ผู้รับหลักประกันและผู้ให้หลักประกันไม่เสียเวลาในการฟ้องศาลและไม่เสียค่าใช้จ่ายในกระบวนการทางศาล (2) กรณีที่คู่สัญญาตกลงกันไม่ได้ เนื่องจากข้อโต้แย้งประการใดก็ตาม ก็ต้องฟ้องศาลตามกระบวนการปกติ แต่กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจถือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมปกติที่ถือคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาให้เป็นที่สุด เป็นการลดเวลาและกระบวนการในการพิจารณาคดีให้รวดเร็วขึ้น

ตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้าในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบภายใต้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้มีการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจแบบอิเล็กทรอนิกส์ ในระยะแรกของการจดทะเบียนมีการนำสิทธิเรียกร้องประเภทบัญชีเงินฝากธนาคาร มาเป็นหลักประกันมากที่สุด รองลงมา คือ สหกรณ์ทรัพย์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจ อาทิ เครื่องจักรสินค้าคงคลัง ต่อมามีการนำทรัพย์สินทางปัญญามาจดทะเบียนในเดือนธันวาคม 2559 อสังหาริมทรัพย์ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยตรง มีการนำมาจดทะเบียนในเดือนธันวาคม 2560 และกิจการมีการนำมาจดทะเบียนในเดือนเมษายน 2561 **ปัจจุบัน มีทรัพย์สินที่นำมาจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจครบทุกประเภท โดยสถิติการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ ตั้งแต่วันที่ 4 กรกฎาคม 2559 ถึง วันที่ 5 กรกฎาคม 2561 จำนวน 211,451 คำขอ มูลค่าประมาณ 4.8 ล้านล้านบาท** แสดงให้เห็นว่า SMEs ได้รับสินเชื่อผ่านกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจมากขึ้น สามารถนำเงินทุนไปหมุนเวียนในธุรกิจหรือขยายกิจการได้ อีกทั้ง สถาบันการเงินรับหลักประกันที่หลากหลายประเภทมากขึ้น ซึ่งต่างเป็นส่วนช่วยสนับสนุน SMEs ในการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ ถือเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างมั่นคง

นอกจากทรัพย์สิน 5 ประเภทที่กล่าวไปแล้วข้างต้นที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ **กรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้ออกกฎกระทรวงภายใต้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เพื่อเพิ่มทรัพย์สินอื่น (ไม่ยึดต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ) มาเป็นหลักประกัน เพื่อขับเคลื่อนระบบการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง ระบบการจัดการทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้ยืนต้นมูลค่าสูงในที่ดินกรรมสิทธิ์ เพื่อการออมและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจตามข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปด้านสังคม ขณะนี้กระทรวงพาณิชย์เตรียมเสนอคณะรัฐมนตรีออกประกาศให้นำ “ไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ” มาเป็นหลักประกัน เพื่อผลักดันการใช้ประโยชน์จากกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจมากขึ้น นับเป็นสัญญาณที่ดีจากภาครัฐในการสนับสนุนและช่วยเหลือประชาชนทุกภาคส่วน ซึ่งในเบื้องต้นกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้รับฟังความคิดเห็นจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องแล้ว ประกอบด้วย สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชน กรมป่าไม้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ สมาคมธนาคารไทยและธนาคารรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งนี้ หากกฎกระทรวงฉบับนี้มีผลใช้บังคับอย่างเป็นทางการ จะส่งผลให้ประชาชนที่ปลูกไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้อีก**

ทางหนึ่ง ถือเป็นมิติใหม่ของระบบการเงินในประเทศไทยที่ไม่ยึดมั่นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นส่วนควบของที่ดินจะสามารถนำมาประเมินมูลค่าพร้อมกับที่ดินได้ ทำให้มูลค่าของหลักประกันที่ให้กับสถาบันการเงินมีมูลค่าสูงขึ้น

นอกจากนี้ จากผลการจัดอันดับความยากง่ายในการประกอบธุรกิจ Ease of Doing Business ปี 2018 โดยธนาคารโลก เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2560 (2017) ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 26 ของโลกจากทั้งหมด 190 ประเทศทั่วโลก โดยหนึ่งในสิบของตัวชี้วัดที่สำคัญด้านหนึ่ง ได้แก่ การได้รับสินเชื่อ (Getting Credit) อยู่อันดับที่ 42 ดัชนีด้านความมีศักยภาพทางกฎหมายได้รับ 7 คะแนน แม้ว่าผลการจัดอันดับตัวชี้วัดด้านการได้รับสินเชื่อ (Getting Credit) ของไทยจะดีขึ้นจากปี 2017 (อันดับ 82) แต่รัฐบาลได้พยายามผลักดันให้ผลการจัดอันดับตัวชี้วัดในปีต่อไปดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ภาคธุรกิจ รัฐบาลจึงมีนโยบายให้กระทรวงการคลังและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมกันยกร่างกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจฉบับใหม่ ตามมาตรฐานสากล โดยได้ตั้งคณะทำงานศึกษาและยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันทางธุรกิจ มีองค์คณะทำงานประกอบด้วยภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการได้รับสินเชื่อ (Getting Credit) ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับการประกอบธุรกิจในประเทศไทยของธนาคารโลก และเพื่อให้ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย สามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจได้ง่ายขึ้น และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของภาคการเงินโดยรวมของประเทศ

ดังนั้น ทิศทางระบบการเงินของประเทศไทยจะเป็นอย่างไร คงต้องรอดูว่าพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจฉบับใหม่นั้น จะสามารถตอบเจตนาของธนาคารโลกได้หรือไม่ และประเด็นสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุด คือ เมื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวแล้ว จะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์โดยตรงจากกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจฉบับใหม่ได้เต็มที่หรือไม่ ซึ่งถือเป็นประเด็นที่มีความท้าทายต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่ง

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ กองทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ และ Facebook : DBD หลักประกันทางธุรกิจ

บทความโดย
นางวิมลรัตน์ เพ็ญตระกูล